

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора фармацевтичних наук, професора,
професора закладу вищої освіти кафедри організації та економіки фармації
Національного медичного університету імені О. О. Богомольця

ГАЛА Лілії Олексіївни

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертаційної роботи

МІШИНОЇ Ірини Юріївни

*«Наукове обґрунтування безперервного професійного розвитку спеціалістів
фармації на компетентнісній основі»,*

поданої до спеціалізованої вченої ради PhD 8398

Національного фармацевтичного університету МОЗ України, утвореної наказом
Національного фармацевтичного університету від 28.03.2025 р.

№ 48-Адм. для розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття
ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація»

Ступінь актуальності обраної теми дисертації.

Фармацевтичний сектор галузі охорони здоров'я України зазнає динамічних змін, зумовлених глобалізацією, цифровізацією, упровадженням персоналізованої медицини, новітніх технологій тощо. За цих умов зростають вимоги до професійної компетентності спеціалістів фармації (СФ), що вимагає постійного оновлення їх знань і вдосконалення навичок через ефективну систему безперервного професійного розвитку (БПР). Запровадження компетентнісного підходу в БПР є стратегічним завданням, що дозволить адаптувати підготовку СФ до сучасних стандартів фармацевтичної допомоги. Водночас, реформування системи охорони здоров'я України та гармонізація національного законодавства з європейськими нормами підкреслюють необхідність науково обґрунтованих підходів до БПР, спрямованих на формування професійних компетентностей.

Незважаючи на наявність нормативної бази щодо функціонування системи БПР, її практична реалізація залишається недостатньо ефективною через низку проблем – фрагментарність нормативно-правового регулювання, відсутність єдиних механізмів оцінювання професійного розвитку, недостатню узгодженість освітніх програм із реальними потребами роботодавців. Таким чином, розробка

науково-методичних підходів до вдосконалення системи БПР СФ на основі компетентнісного підходу та індивідуальних траєкторій розвитку є необхідною для забезпечення високої якості фармацевтичного обслуговування та відповідності СФ сучасним вимогам професії.

Враховуючи зазначене, тема дисертаційної роботи Мішиної Ірини Юріївни «Наукове обґрунтування безперервного професійного розвитку спеціалістів фармації на компетентнісній основі» є актуальною, а проведені дослідження науково значущим та важливим із практичної точки зору.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано згідно з планом науково-дослідних робіт Національного фармацевтичного університету (НФаУ) за темою «Організація фармацевтичної справи, менеджмент і маркетинг у фармації» (номер державної реєстрації НДР 0114U000954). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради НФаУ (протокол №11 від 28.10.2021 р.).

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.

Дисертаційна робота Мішиної І. Ю. виконана на сучасному науковому рівні. Завдання дослідження чітко сформульовані й обґрунтовано актуальність теми. Достовірність отриманих результатів підтверджено репрезентативністю даних, використанням наукових методів дослідження. Для збору інформації використано анкетне опитування СФ, опитування фахівців-експертів для отримання професійних оцінок і рекомендацій, а також метод безпосереднього спостереження. Для створення опитувальника і збору результатів використано засоби сервісу Google Forms. Застосовано системний аналіз для вивчення взаємозв'язків і процесів у професійній діяльності. При обробці й аналізі даних застосовувалися методи описової статистики та статистичного висновку, що забезпечує наукову інтерпретацію отриманих результатів. Висновки дисертаційного дослідження логічно сформульовані відповідно до отриманих результатів. Науково-практичні рекомендації за результатами проведеного дослідження є конкретними, науково обґрунтованими та практично значущими.

Структура і зміст основних положень дисертаційної роботи.

Дисертація включає анотації українською та англійською мовами, перелік умовних скорочень, вступ, п'ять розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг дисертації – 394 сторінки. Робота проілюстрована 29 таблицями та 57 рисунками. Список використаних джерел налічує 132 позиції, з яких 61 – іноземні.

У *вступі* обґрунтовано вибір теми дослідження, сформульовано мету та основні завдання дослідження, визначено його предмет і об'єкти. Представлено наукову новизну та окреслено практичне значення отриманих результатів. Висвітлено особистий внесок здобувача, представлено інформацію про апробацію результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також наведено структуру та загальний обсяг дисертаційної роботи.

Перший розділ дисертації присвячено теоретичним підходам до організації БПР у системі післядипломної освіти. У рамках дослідження проведено аналіз історичних аспектів формування БПР на основі компетентнісного підходу. Встановлено, що еволюція БПР стала відповіддю на стрімкий технологічний прогрес, соціально-економічну трансформацію, зростання вимог до професійної діяльності. Під час порівняного аналізу систем БПР у розвинених країнах світу визначено контролюючі органи, основні заходи БПР, відповідну кількість годин акредитованого навчання для фармацевта, асистента фармацевта та фармацевта клінічного (ФК). За результатами аналізу сучасного стану післядипломної підготовки СФ в Україні встановлено, що для підвищення ефективності БПР СФ необхідно вдосконалити законодавчу базу, забезпечити координацію між зацікавленими сторонами, розробити єдині стандарти акредитації освітніх провайдерів. Дослідження компетентнісного підходу при розробці освітніх програм для СФ виявило низку проблем, а саме відсутність чітких механізмів оцінювання компетентностей, недостатню інтеграцію елементів дуальної освіти, слабкий зворотний зв'язок між освітніми програмами та потребами ринку праці.

У *другому розділі* наведено характеристику об'єктів та предмету дослідження, детально описано методику проведення дисертаційної роботи,

зокрема обґрунтовано основні етапи, напрямки та зміст дослідження. Визначено мету та завдання дослідження, описано використані методи. Для збору первинної інформації використано анкетне опитування СФ, експертне опитування провідних фахівців-експертів та метод безпосереднього спостереження.

Для створення репрезентативної вибірки респондентів проводилося анкетування із використанням онлайн-сервісу Google Forms (Google Inc., USA), що дозволило забезпечити об'єктивність отриманих даних. Достовірність результатів підтверджується статистичним аналізом із розрахунком довірчих інтервалів на рівні 95%.

У *третьому розділі* дисертанткою досліджено професійну діяльність СФ в умовах воєнного стану, соціально-економічної кризи та цифровізації охорони здоров'я. Проведено аналіз функціональних обов'язків керівної посади (фармацевта-організатора), фармацевта, асистента фармацевта та ФК, що дозволило виокремити основні компетентності для кожної посади.

Дисертанткою були визначені та описані ключові професійні та загальні компетентності, необхідні для цих посад. Окреслено вагомі аспекти діяльності ФК в закладах охорони здоров'я (ЗОЗ), серед яких важливу роль відіграють моніторинг безпеки та ефективності лікарських засобів, активна координація використання антимікробних препаратів (АМП) та участь у розробці стандартних операційних процедур. Встановлено, що вагоме значення у професійній діяльності ФК має організація освітніх заходів для медичного персоналу, а також оцінка ефективності фармацевтичної опіки.

Четвертий розділ зосереджений на дослідженні шляхів удосконалення професійних компетенцій СФ в системі БПР шляхом розробки посадових інструкцій (ПІ), карти посади та визначення ключових показників ефективності. З метою вдосконалення професійних компетенцій СФ в умовах БПР здійснено дослідження ключових професійних та загальних компетентностей у трьох напрямках: важливість компетентностей для розрізнення вискоєфективного виконання роботи від виконання на достатньому рівні; можливість розвитку певної компетентності за допомогою навчальних програм; доцільність

включення певної компетентності до кваліфікаційних вимог при проведенні підбору персоналу. У результаті дослідження визначено найбільш значущі професійні та загальні компетентності СФ у контексті їх впливу на якість виконання роботи, потенціал розвитку в освітньому процесі та важливість при формуванні кваліфікаційних вимог до кандидатів.

Дисертанткою визначено концептуальні засади діяльності ФК у ЗОЗ, розроблено та впроваджено ПП ФК в ЗОЗ (КНП «Міська клінічна лікарня №2; КНП «Мереф'янська центральна районна лікарня»). Підтверджено суттєве розширення професійних обов'язків ФК, включаючи моніторинг безпеки та ефективності лікарських засобів, активну координацію використання АМП. Аналіз компетенцій дозволив виявити найважливіші: удосконалення професійного рівня; адміністрування АМП; збереження професійної таємниці та дотримання вимог професійної етики і медичної деонтології. Розроблена ПП ФК суттєво відрізняється від ПП фармацевта та підкреслює унікальну роль ФК у системі охорони здоров'я. Доведено, що для ФК необхідно підбирати специфічні заходи БПР для вдосконалення виявлених компетенцій.

За результатами дослідження розроблено карту посади СФ, яка відповідає вимогам чинного законодавства щодо впровадження системи БПР для СФ та створення портфоліо СФ. Визначено, що оцінка профілю компетентності СФ за допомогою карти посади дозволяє об'єктивно проаналізувати відповідність професійних компетентностей та особистих якостей вимогам посади.

П'ятий розділ роботи присвячено розробці науково-методичних рекомендацій до вдосконалення БПР СФ. Дисертанткою разом із співробітниками кафедри організації, економіки та управління фармацією ІПКСФ НФаУ розроблено методичні рекомендації та дві робочі програми, які було впроваджені в освітній процес, та доведено їхню ефективність.

На основі дослідження можливостей упровадження концепції growth mindset у систему БПР СФ, встановлено, що більшість СФ мають достатній рівень обізнаності з цим поняттям та виявляють зацікавленість у його практичному застосуванні. Обґрунтовано важливість розвитку у СФ таких

навичок, як адаптивність, готовність до змін і здатність до самонавчання, що є ключовими аспектами growth mindset.

Дисертанткою розроблено захід БПР у вигляді семінару для СФ «Впровадження нової системи електронного документообігу в аптеці». Створено анкету-опитувальник для СФ та роботодавців як діагностичний інструмент для оцінки рівня сформованості growth mindset у фахівців, що дозволяє визначити напрями індивідуальної траєкторії подальшого професійного розвитку.

Висновки, сформульовані у дисертації, логічно витікають з узагальнення результатів, відповідають поставленій меті та завданням роботи. Загалом, наукове дослідження має суттєве науково-практичне значення, відзначається новизною розроблених підходів і практичних рекомендацій.

Наукова новизна результатів дослідження.

Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертації, мають важливе значення для науки та практичного застосування.

Здобувачем уперше:

- проведено аналіз функціональних обов'язків фармацевта-організатора, фармацевта, асистента фармацевта та ФК, що дозволив виокремити ключові компетентності, необхідні для ефективного виконання їхніх обов'язків, в умовах воєнного стану та економічної кризи в країні;
- визначено фундаментально-концептуальні засади діяльності ФК в ЗОЗ, з урахуванням сучасних вимог законодавства та євроінтеграційних напрямів розвитку цієї сфери;
- розроблено ПП ФК, яка враховує сучасні вимоги до професійної діяльності та принципи компетентнісного підходу;
- розроблено карту посади для СФ, яка стала інструментом для оцінки ефективності діяльності СФ та підбору індивідуальної освітньої траєкторії;
- визначено шляхи інтеграції концепції growth mindset у систему БПР, розроблено опитувальник для оцінки її наявності у СФ та відповідні заходи БПР.

Також Мішиною І. Ю. *удосконалено* метод анкетного опитування фахівців-експертів щодо змістовності професійної діяльності СФ; аналіз продуктивності,

результативності СФ та ключових показників ефективності, які дозволяють об'єктивно оцінювати і відстежувати професійний розвиток персоналу.

Набули подальшого розвитку інтеграція результатів досліджень в освітні програми післядипломної освіти СФ, що сприяє підвищенню їх професійної підготовки, а також удосконалення інструментів оцінки ефективності персоналу закладів, зокрема через розробку нових методик моніторингу професійних компетенцій та якості виконання функціональних обов'язків.

Досить високим є рівень **практичного значення** одержаних результатів, що полягає в розробці (у співавторстві) робочих програм освітніх компонентів «Організаційно-економічні аспекти діяльності фармацевтичних закладів» та «Цикл спеціалізації «Організація і управління фармацією» в межах освітньої програми «Організація і управління фармацією», які впроваджено в освітній процес кафедри організації, економіки та управління фармацією ІПКСФ НФаУ. Також розроблено й інтегровано в освітній процес методичні рекомендації до практичних та самостійних занять. Упровадження ПП ФК та карти посади СФ підтверджено 8 актами впровадження в практичну діяльність аптечних та медичних закладів.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Здобувачем у співавторстві опубліковано 24 наукові роботи, у т. ч. 4 статті у наукових фахових виданнях (1 у виданні, що індексується наукометричною базою Scopus, 1 стаття у іноземному виданні, у 2 статтях результати досліджень представлено на науково-практичних конференціях), 4 свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір, 16 тез доповідей, 1 методичні рекомендації. Результати дисертаційної роботи широко апробовані на наукових заходах різного рівня.

Академічна доброчесність.

Дисертаційна робота Ірини Мішиної є оригінальною, без ознак фальсифікації, компіляції, плагіату чи інших порушень академічної доброчесності, наукової етики та моралі.

Зауваження щодо змісту і оформлення дисертації, завершеність дисертації в цілому.

Дисертаційна робота оформлена належним чином та має практичну значущість. Поряд із тим, незважаючи на загальне позитивне враження від дисертації, необхідно відзначити певні зауваження і надати деякі рекомендації:

1. На рисунку 3.21 (стор. 100) двічі зазначено позицію 2, у зв'язку з чим загальна кількість документів становить не 12, а 11. Потрібно виправити нумерацію та скоригувати кількість документів.

2. У таблицях 4.1 (стор. 106) та 4.2 (стор. 108) виділено рядки. Рекомендується прибрати це форматування для дотримання єдиного стилю оформлення підрозділу 4.1 «Дослідження ключових професійних та загальних компетентностей спеціалістів фармації для їх подальшого удосконалення і підбору відповідних заходів безперервного професійного розвитку».

3. У тексті виявлено окремі помилки, що потребують виправлення: у назві підпункту 4.4 (стор. 122) двічі повторюється слово «*заходів*»; на стор. 169 словосполучення «*фармацевтична галузь*» доцільно замінити на «*фармацевтичний сектор галузі охорони здоров'я*» з урахуванням сучасних термінологічних підходів.

4. Рисунки 3.18 (стор. 98) та 3.19 (стор. 99) мають низьку читабельність через дрібний шрифт написів. Рекомендується збільшити шрифт для покращення візуального сприйняття. Рисунок 3.20 (стор. 99) містить великий обсяг інформації, доцільно перенести його у додатки.

Загалом результати дисертаційного дослідження викладено науковою мовою, матеріал представлено у логічній послідовності, дані експериментальних досліджень оформлено відповідним чином.

В якості наукової дискусії маємо наступні запитання до здобувача:

1. У Вашому дослідженні проаналізовано професійну діяльність окремих категорій спеціалістів фармації, зокрема фармацевтів-організаторів, фармацевтів, асистентів фармацевтів та ФК. Поясніть, чому були обрані саме ці категорії спеціалістів для аналізу їх професійної діяльності?

2. Ви зазначали, що у межах дослідження Вами була розроблена анкета-опитувальник для встановлення наявності growth mindset у спеціалістів фармації. Поясніть, з якою метою можна застосовувати цей інструмент та які висновки щодо особливостей професійного розвитку СФ можна зробити на основі отриманих результатів.

Загальний висновок.

Розглянувши дисертаційну роботу Ірини Мішиної на тему «Наукове обґрунтування безперервного професійного розвитку спеціалістів фармації на компетентнісній основі» (науковий керівник – доктор фармацевтичних наук, професор Марія Зарічкова), наукові публікації, що висвітлюють результати дослідження, та особистий внесок дисертантки, з урахуванням попередньої експертизи, можна стверджувати, що робота є актуальною, виконана із застосуванням сучасних методів дослідження, має наукову і практичну значущість. Загалом, це завершене наукове дослідження.

Отже, дисертаційна робота «Наукове обґрунтування безперервного професійного розвитку спеціалістів фармації на компетентнісній основі» повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор, Ірина Мішина, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація».

Офіційний опонент:

доктор фармацевтичних наук,
професор, професор закладу вищої освіти
кафедри організації та економіки фармації
Національного медичного
університету імені О. О. Богомольця

Лілія ГАЛА